

УДК:37.372.8

Абдыкулова Р.А.

доцент Кыргызско-Турецкого университета Манас, Кыргызская Республика

Чыманова Ж.Ж.

к.ф.н., доцент Кыргызско-Турецкого университета Манас, Кыргызская Республика

ИНТЕРНЕТ РЕСУРСТАРЫНЫН ӨНҮГҮҮ ШАРТЫНДА ТАРЫХТЫ АРАЛЫКТАН ОКУТУУНУН ЭФФЕКТИВДҮҮ ЖОЛДОРУ

Изилдөөнүн предмети болуп интернет ресурстарынын өнүгүү шартында тарыхты аралыктан окутуунун эффективдүү жолдору эсептелинет. Изилдөөнүн максаты- интернет ресурстарынын өнүгүү шартында тарыхты аралыктан окутуунун эффективдүү жолдорун аныктоо. Изилдөө методдору- анализ-синтез методдору пайдаланылып, аралыктан окутуунун жолдору тастыкталды. Изилдөөнүн жыйынтыгы- санарип технологияны колдонуу аркылуу тарыхты окутууну алдыга жылдыруу учурдун талабына айланганы тастыкталды. Изилдөөнүн илимий баалуулугу - тарыхты аралыктан окутууда эффективдүү жолдорун өздөштүрүү эң маанилүү маселелерден бири. Алынган натыйжалардын практикалык мааниси-тарыхты салттык түрдө окутуу менен биргеликте аралыктан окутуу да өз ордун ала баштады. Санарип доордо тарыхты аралыктан окутуу боюнча изилдөөнүн келечеги- тарыхты аралыктан окутууда мол тажрыйбага муктаждык жаралууда.

Негизги сөздөр: интернет; санарип; тарых; жабдыктар; аралыктан окутуу; технологиянын өнүгүүсү; тарыхты аралыктан окутуу.

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ДИСТАНЦИОННОГО ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ

Предметом исследования в данной работе являются эффективные способы дистанционного преподавания истории в условиях развития интернет-ресурсов. Цель исследования заключается в определении эффективности способов дистанционного преподавания истории в условиях развития интернет-ресурсов. Методы исследования – были подтверждены методы дистанционного обучения, с использованием метода анализ-синтеза. Результаты исследования подтвердили то, что продвижение исторического образования посредством использования цифровых технологий стало необходимостью времени. Научная ценность исследования - освоение эффективных методов дистанционного обучения истории является одним из важнейших вопросов в обучении. Практическая значимость полученных результатов состоит в том, что наряду с традиционным преподаванием истории дистанционное обучение также начинает набирать свою значимость. перспектива исследования дистанционного обучения истории в эпоху цифровых технологий - потребность в расширении опыта в процессе дистанционного обучения данной дисциплины.

Ключевые слова: интернет; цифровизация; история; оборудование; дистанционное образование; развитие технологий; дистанционное обучение истории.

EFFECTIVE WAYS OF TEACHING HISTORY VIA DISTANCE EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF INTERNET RESOURCES

The subject of research in this work is effective ways of teaching history remotely in the context of the development of Internet resources. The purpose of the study is to determine the effectiveness of methods for distance teaching of history in the context of the development of Internet resources. Research methods - the analysis-synthesis methods have been used; distance learning methods have been confirmed. The results of the study proved that the promotion of history education via digital technologies has become the need of the present days. The scientific value of the research - acquiring the effective methods of teaching history via distance has been considered to be one of the most important issues in the process of learning. The practical significance of the obtained results is that along with the traditional teaching of history, distance learning starts to gain the importance. The future of the research

on the teaching history via distance education in the digital age - there is a need for extensive experience in distance history teaching.

Key words: Internet; digitalization; story; equipment; Remote education; technology development; distance learning history.

Киришүү. Жыйырма биринчи кылымда заманбап технологиянын өнүгүшү жашоодо көп нерселердин өзгөрүшүнө түрткү болду. Алардын арасында билим берүү жана билим алуу маселеси да камтылган. Аралыктан окутуу интернеттин таасири менен билим берүүдө аздык-көптүр пайдаланып, ишке ашып келген. Муну улай билим берүүнү санариптештирүүгө байланышкан илимий эмгектер да арбын жарыялана баштады. Эки миңинчи жылдардын башынан тарта, асыресе ковид маселеси пайда болгон мезгилден тарта аралыктан окутуу актуалдуу маселеге айланып, учурдун зарылчылыгы катары каралып баштады. “The New York Times” гезити массалык түрдө ачык онлайн курстарды жогорку билим берүүдөгү негизги революция катары карап, 2012-жылды массалык ачык онлайн курстардын жылы деп атаган [1]. Билим берүүдө, асыресе гуманитардык билимдерди аралыктан окутууда колдонулган методдор, сабактын куррикулуму, окуучуну/студентти баалоо системасы -жалпы эле окуу процессин көзөмөлдөө салттык окутууда да маанилүү факторлордун катарына кирип келген. Мындай форматта окутуу процессинде кааласак да каалабасак да педагог өзгөчө кыйынчылыктарга туш болоорун нормалдуу процесс катары кабылдоого болот. Муну кечээ жакындагы ковид мезгилиндеги тажрыйбалар тастыктады. Аралыктан окутуу мугалимдер менен студенттердин алыста туруу менен окуу процесси аркылуу байланышта болушу экөөнүн тең билим берүүгө жана билим алууга дагы да жоопкерчиликти мамиле кылышына түрттү.

Гуманитардык илимдердин арасында тарыхты аралыктан окутуу же окуу (үйрөнүү жана үйрөтүү) маселелерине байланышкан илимий эмгектер, бөлүшүлгөн тажрыйбалар жалпы билим берүү сферасында актуалдуулугун жоготпой келе жатат. Бирок салттык билим берүүдө тарыхты окутуу маселелеринде, айрыкча жогорку окуу жайларда тарых факультетинде жана башка факультеттер арасы тарыхты окутууда эң чоң көйгөйлөрдүн бири-окутуу методикасы жана студентти баалоо маселеси болуп келген. Бара-бара ага заманга бап талаптардын бири катары сабактын куррикулуму да кошулган. Артынан тарыхта бир тема боюнча маалымат берүүдө ага байланышкан жаңы жарыяланган илимий булактардан кабардар болуп туруу зарылчылыгы туулган. Көбүнесе расмий тарых эмгектеринде, асыресе жогорку окуу жайлардын студенттерине арналган илимий окуу куралдарында темаларга байланышкан кошумча материалдар арбын кездеше бербейт. Муну менен биргеликте окуучунун, студенттин толук маалымат алып албаганын аңдоо максатында темага байланышкан суроолор, тапшырмалар жана практикалык иштер көбүнесе расмий окуу куралдарында камтыла бербейт. Ата мекен тарыхына басым жасоо менен чектелип, дүйнөнүн башка мамлекеттеринин тарыхын окутууда кыргыз тилинде окуу куралдары, китептер жокко эссе. Ал эми окутуу методикасына келсек, замандын талабына ылайык, темага байланышкан ар түрдүү окутуу методикаларын колдонууда абдан жардылыкты көрүүгө болот. Муну менен катар билим берүү системасында акыркы изилдөөлөр боюнча постсоветтик Кыргызстанда советтик доордогудай эле билим берүүдө «көзөмөлдүн», «нормалдаштыруунун» жана «стандартташтыруунун» уланганы педагогика тармагында айтылып келет. Натыйжада алардын ою боюнча жаш муундар азыр деле тилекке каршы чындыктан узак, мифтер ичинде тарбияланышып келишет [2]. Бирок бул көрүнүш интернет технологияларынын өнүгүшүнүн натыйжасында билим берүүдө андагы маалыматтарды канчалык даражада пайдалуу максатта кабыл алып

жатышкандыгы азырынча белгисиз болгондуктан мезгилдин өтүшү менен жыйынтыгын берет деп кабылдоого болот.

Салттык билим берүүдөгү тарыхты окутуунун маселелери аны аралыктан окутууда да актуалдуу бойдон калды. Буга чейин салттык билим берүүдө пайдаланылган окутуу методдору 2020-жылы ковидден улам аргасыз аралыктан окутууга күтүлбөгөн жерден өтүлгөн кезде, аралыктан окутууда өзүнүн алсыз жана даяр эмес экенин тастыктады. Натыйжада кааласак да каалабасак да интернет технологияларынын өнүгүшүнүн натыйжасында билим берүү жана билим алууда аралыктан окутуу жана үйрөнүү бара-бара билим сферасынын ажырагыс бөлүгүнө айланаары ачык көрүнүп турат. Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан 2003-жылы чыккан мыйзамда аралыктан (дистанттык) билим берүүгө мүмкүн экендиги жана билим берүүнү санариптештирүү туралуу маалымат (берене) кездешет. Анда *“дистанциялык билим берүү технологиялары - негизинен маалыматтык жана телекоммуникациялык технологиялар каражаттарын колдонуп, окуп жаткандар менен педагогикалык кызматкердин кыйыр же толук эмес кыйыр түрдө өз ара иш жүргүзүүсү аркылуу ишке ашырылуучу билим берүү технологиялары болуп саналат”* деген ачыктоону учуратууга болот. Мындан белгилүү болгондой интернет ресурстарынын өнүгүүсүндөгү өзгөрүүлөрдү, жаңылыктарды тарыхты окутууда эффективдүү пайдалануу учурдун талабына айланды. Ошентсе да аны толук кандуу пайдаланууда жабдыктар, шарттар түзүлүшү биринчи кезекте жасала турган иштердин тизмесинде турат. Кыргызстанда билим берүүнүн сапатын жогорулатуу боюнча 2012-жылы Кыргыз Республикасынын өкмөтү Кыргыз Республикасында Билим берүү системасын өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттары жөнүндө токтом кабыл алган. Анда окуу жайлардын материалдык-технологиялык базасын жакшыртуу, анын ичинде билим берүү процессин маалыматтык-коммуникациялык жактан колдоонун комплекстик системасын, жаңы муундагы электрондук билим берүү ресурстарын түзүү жана өнүктүрүү керектиги тууралуу атайын берене кабыл алынган. Бул өнүгүүнү алып караганда интернет ресурстарын билим берүүдө пайдалануу үчүн аракеттер жумшалууда.

Пандемия учурунда бардык билим берүү жайларында (бала бакча, мектеп, орто окуу жайлар жана жогорку окуу жайларда) күтүүсүздөн аралыктан окутуу процессине кадам шилтенди. Мында бир эле үйрөнүүчү, окуучу, студент эле эмес, окутуучу да сабакты өтүүдөн тарта, методикасы, баалоосу, сынактарды алуусу, сабактын куррикулумунда абдан кыйналуулар болду. Буга кошумча окуучу да окутуучу да интернет технологияларын кыска убакыттын ичинде өздөштүрүү мажбурдугунда калды. Натыйжада абдан катачылыктар кетирилди, маселелер жаралды. Кээ бир сурамжылоолордун жыйынтыгында окууга болгон кызыгуу азайды жана окутуу процесси начардады. Канчалык даражада интернет болгон күндө да анын кээ бир аймактарда жакшы тартпоосу окуучунун/студенттин окууга болгон кызыгуусун азайтты. Пандемиядан улам билим берүү жана билим алууда онлайн форматка өтүүдө кандай маселелер жаралганын анализдөө учурдун талабы. Пандемия менен аралыктан окутуу маселеси токтоду деп айтуунун ордуна интернет технологияларынын өнүгүшү аны тескерисинче толук өздөштүрүп, билим берүү системасында колдонуу учурдун талабы экенин далилдеди.

Бара-бара технологиянын өнүгүүсүнүн натыйжасында жогорку окуу жайлар толугу менен онлайн форматка өтөөрү учурдун талабы сыяктанат. Студенттердин өздөрүнүн алган сабактарынан тышкары өз кесибине тарых тармагына байланышкан интернеттеги онлайн курстардан, ютубдан көптөгөн маалыматтар менен сугарылып жаткандыктары да чындык. Ар бир студент интернетти жана программаларды кантип колдонуу керек экендигин өздөштүрүп

алышканын жана алар үчүн пайдалуу сайттардан маалыматтарды алуу мүмкүнчүлүгү да бар. Алар интернет ресурстарын талдай алышат, онлайн тренинг, вебинарларга катыша алышат. Ал эми окуган же мугалим тарабынан өтүлгөн сабактын видеосун кайра көрө алуу мүмкүнчүлүгү аралыктан билим алуунун позитивдүү тараптарынын бири катары кароого болот. Бул жагдай студенттерди онлайн билим алууга, өз алдынча окууга, убакытты камчылоого түртөт. Ошону менен биргеликте онлайн билим алууда эч кандай чек жок экенин сезишет. Эң башта аралыктан билим алууда, онлайн окууда дүйнөлүк китепканаларга мүмкүнчүлүк болгонун да айта кетүү керек. Тарыхты үйрөнүүдө интернетте онлайн курстардын саны абдан арбын кездешет. Алар өтүлгөн тема боюнча маалыматтарды толуктоодо жана бекемдөөдө жардам берет. Окуучу жана мугалим билим алуу жана билим берүү боюнча жаңы платформаларды өздөштүрүшөт. Асыресе окуучулар өз алдынча окуу аркылуу да көп нерселерди өздөштүрүүгө боло турганын андашат. Тарых мугалими Carolyn Lawes билим тармактарынын ичинен тарыхты аралыктан окутуу эң ыңгайлуу, сунумдарды камтуу менен онлайн чөйрөгө мыкты өтүлө турган предмет катары сүрөттөйт [3].

Онлайн билим алуу студенттердин өз алдынча иштөөсүндө, маалымат алууда негизги билим алуучу объект катары биринчи орунга чыкты. Студент азыркы замандын талабына ылайык өзүнүн кесибине ээ болуп чыгууда интернет булактарын да эркин өздөштүрүп алуусуна дагы да кенен жагдайлар түзүлдү. Айрыкча Кыргызстанда жогорку окуу жайларда билим алууда студент үчүн биринчи планда турган мугалим болсо, онлайн билим алууда студент билим алуунун негизги объектисине айланды. Маалымат берүүчү мугалим менен кошо интернет ресурстары да негизги ролду ойной баштады. Тарыхты аралыктан окутууда буга чейин пайдаланылып келген карта, статистикалык маалыматтар, тарыхый сүрөттөр, оозеки тарых өрнөктөрүнөн сырткары интернет байланышы аркылуу дүйнөнүн бир бурчунан экинчи бурчуна байланыш түзүү, кош сабактарды өткөрүү шарты да жаралды.

Тарыхты аралыктан окутууда эң маанилүү факторлордун бири окутууда жабдык катары керектелүүчү технологияны пайдалана билүү, окутуу процессинде маалыматты жеткиликтүү түшүндүрүүдө колдонгон методдор, мугалимдин жөндөмү, маалыматтуулугу жана анын ролу чоң болуп саналат. Буга чейинки салттык билим берүү процессинде мугалим негизги ролду ойносо, ал эми аралыктан окутууда мугалим эмес студент/окуучу билим берүүнүн негизги уюткусун түзөт. Аралыктан тарыхты окутууда мугалимге түшкөн жүк дагы да артат. Анткени ал бир эле билим берүү методдору боюнча дасыккан адис болуусу же педагог болушу менен чектелбейт. Заманбап технологияны, андагы гаджеттерди толук кандуу колдоно билүүсү да негизги шарттардын бири катары эсептелинет. Муну менен катар сабактын силлабусун онлайн билим берүүгө жараша түзүү жана кайтарым байланышты алуунун жана студентти баалоонун жолдорун өздөштүрүү да учурдагы заманбап билим берүү сферасында эң маанилүү факторлордун катарына кирет. Мугалимдин технологияны толук кандуу пайдаланууну өздөштүрүүсүн педагогго түшкөн машакаттуу иш катары кабылдоо керек. Кээ бир изилдөөчүлөрдүн берген маалыматтары боюнча тарыхты аралыктан окутууда мугалимдин үнү (conversational tone) жандуу салттык форматта билим берген абалдагыдай окуучуларга таасирин тийгизе турган түрдө болушу керек [4].

Аралыктан окутуу, айрыкча тарыхты аралыктан окутууда окуучуга жеткиликтүү билим берүүдө интернет ресурстарын толук пайдалануу учурдун талабына айланды. Студент да мугалим берген маалымат менен чектелбестен аны толуктоо, бекемдөө максатында интернет ресурстарын пайдалана ала турган технологиялык шарттар жаралды. Мындан улам студент да мугалим да-жалпы эле билим сферасындагы адамдар өздөрүн мындай жолдо тынымсыз өнүктүрүп туруусу зарылчылык болуп эсептелет. Бара-бара салттуу билим берүү өзүнүн

күчүн жогото баштайт да аралыктан окутуу актуалдаша баштайт. Китептин ордун аудиокитептер ала баштаары же аны толуктоочу же жардамчы материал болуп берери келечектин иши.

Дүйнө жүзүнүн аралыктан билим алуудагы тажрыйбаларын бири-бири менен бөлүшүү заманы да келип жетти. Булар туурасында жазылган илимий эмгектер жана санарип бөлүшүлгөн тажрыйбалар көңүлдү бурбай койбойт. Дүйнөлүк аренадагы эң мыкты университеттерде билим алуу мүмкүнчүлүгү аралыктан билим алуу аркылуу дагы да жеңилдетилип, шарттар толугу менен түзүлө баштайт.

Тарыхты окутуу да башка предметтердей эле үзгүлтүксүз өзгөрүүгө учуроодо. Тарыхты аралыктан окутууда эң өтүмдүү формат катары темаларга жараша видеолор тартылып, кыска лекция түрүндө түзүлүп, көптөгөн окуу жайларда болжол менен он беш жылдан бери практикаланып келет. Бирок анын негизги өлчөм ченемдерин толук билбегендиктен кээ бир видеосабактардын мөөнөтү жарым саат же бир сааттай болуп кеткенде окуучу/студент аны өзүнүн гаджетине жүктөө кыйынчылыктары туулат же аны толук угууда тажатма болгонун айта кетүү керек. Дүйнөлүк аренада видеосабактардын мөөнөтү эң көп 25 минута, эң кыска 8 минута түрүндө практикаланып келет. Тарыхты аралыктан окутууда аудио, видео, карта, статистика, сүрөт жана тексттер чоң ролду ойнойт жана алардан алган маалыматтарын студенттер кайтарым байланыш аркылуу же суроолорго жооп берүү менен же эссе жазуу менен бекемдешет. Тарыхты онлайн окутууда тексттердин абдан көп болушу студенттердин убактысын алуу жана тажатма абалга алып келет. Андыктан тексттер сөзсүз карта, сүрөттөр менен биргеликте коштолушу керек. Тарых сабагын онлайн окутууда ар бир сабак теманын аталышы, подтемалары жана суроолор, кайтарым байланыш үчүн суроолор, тапшырмалар, аудио же видеолор, карталар, графикалар, статистикалык маалыматтар жана башка материалдар менен камтылышы зарыл. Мындан тышкары тарыхты аралыктан окутуунун авантаждарынан бири-студент 24 сааттын ичинде каалаган мезгилинде маалыматты жүктөп, окуп, анализдей алат.

Бардык билим тармагында болгондой эле тарыхты да аралыктан окутууда технологияны толук өздөштүрүү, пайдалануу учурдун талабы. Мындан улам аралыктан билим алуунун абдан көп түрлөрү күн өткөн сайын көбөйүүдө. Ага басмаканадан чыккан материалдарга негизделген, аудиого негизделген, видеого негизделген, компьютер жана башка гаджеттерге негизделген билим түрлөрү мисал боло алат. Тарыхты аралыктан окутууда эң маанилүү маселелердин бири - билим берүүнүн методдору болуп эсептелет. Билим берүү методдору да ар бир тармакта онлайн окутууда өзүнчө классификацияларга бөлүнгөн сымал, жалпы дистанттык билим берүүнү практикалоонун да бир нече түрү бар. Бул туурасында Edstrom методдун үч түрүн белгилейт. Алар жеке үйрөнүү; топ, группа менен үйрөнүү (мугалим жетектеген топ менен чогуу дистанттык үйрөнүү); бир жетекчинин астында дистанттык үйрөнүү деп белгиленет [5]. Булардын үчөө тең тарыхты окуп, үйрөнүүдө үйрөнүү жолдорунун актуалдуу түрүнө кирет. Тарыхчы McComack тын оюна караганда технология тарыхты аралыктан окутууда абдан көп материалдарды бизге сунат. Тарыхый сүрөттөр, тарыхый темага байланышкан адабий жанрлар, санат, искусствонун бир бөлүгү-студентке саясатты, социалдык жашоону, маданиятты башка бир өңүттөн алып, карап андоосуна шарт түзөт [6].

Тарыхты аралыктан окутууда бир нече форматтарды мисал келтирүүгө болот. Аларга синхрондук жана асинхрондук форматтар кирет. Синхрондук онлайн окутуу методдоруна түз маектешүүлөр, видеосабактар, түз эфирдеги лекциялар мисал боло алат. Ал эми асинхрондук онлайн билимде болсо студент же үйрөнүүчү каалаган убагында сабакка тиешелүү

видеосабактарды көрүп, тексттерди окуп, материалдар менен тааныша алат. Эки түрдө да мугалим менен окуучу биргелешип иштөө, кайтарым байланыш аркылуу маалыматтарын бекемдей алышат. Hetherington дун ою боюнча тарыхты аралыктан окутууда интернет ресурстарынын ролу өтө чоң. Автор аларды онлайн ресурстар деп атоо менен аларга тарыхый тексттерди, электрондук китептерди, академиялык журналдарды мисал катары көрсөтөт. Муну менен биргеликте дүйнөдөгү көптөгөн китепканалар жана музейлер санарип булактарды тарыхчылар үчүн сунганынан кабарлайт [7-9].

Жыйынтыктар:

1. Студенттердин өздөрүнүн алган сабактарынан тышкары өз кесибине, тарых тармагына байланышкан интернеттеги онлайн курстардан көптөгөн маалыматтарды алуу менен, ар бир студент интернетти жана программаларды кантип колдонуу керек экендигин өздөштүрүп ала алышат жана алар үчүн өздөрүнүн тарых тармагына байланышкан сайттардан маалыматтарды алуу мүмкүнчүлүгүнө ээ экендиги белгиленди;

2. Студенттер интернет ресурстарын талдай алышат, онлайн тренинг, вебинарларга катыша алышат. Ал эми окуган же мугалим тарабынан өтүлгөн сабактын видеосун кайра көрө алуу мүмкүнчүлүгүн аралыктан билим алуунун позитивдүү тараптарынын бири катары кароого болот. Бул жагдай студенттердин онлайн билим алуусунда өз алдынча окууга, анализ жасоого мүмкүнчүлүк берери көрсөтүлдү;

3. Ошону менен биргеликте онлайн билим алууда эч кандай чек жок экенин сезишет. Тарыхты үйрөнүүдө интернетте онлайн курстардын саны абдан арбын кездешет. Интернет ресурстарынын гуманитардык сабактарда асыресе тарыхты окутууда алган орду өзгөчө. Анда кош сабактарды өткөрүү, онлайн жүргүзүү билим алуунун сапатын жогорулатат. Онлайн билим алууда чек жок сымал эле мүмкүнчүлүгү чектелген балдарга да мындай түрдө билим алуу өтө ыңгайлуу экендиги тастыкталды;

4. Студенттердин өз тармагында өнүгүүсүндө дүйнөлүк китепканалардан пайдалануу мүмкүнчүлүгү артат. Мындай көрүнүш алардын кругозорунун кеңейишине, акыркы жарыяланып турган илимий булактардан кабардар болушуна шарт түзөрү белгиленди.

Адабияттар тизмеси:

1. **Schrum, K.** Teaching History Online: Challenges and Opportunities [Текст] / Schrum Kelly, Sleeter Nate // Magazine of History.- 2013.- Vol.27 (3).- Pp. 35-38.
2. **Бообекова, К.С.** Кыргыз Республикасындагы билим берүүдөгү проблемалардын терс метафораларда чагылдырылышы [Текст] / К.С. Бообекова, К.З. Эшенкулова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУМУ, 2021. - № 3 (72). – С. 158-170.
3. **Lawes, Carolyn J.** Talking Less but Saying More: Teaching U.S. History Online. [Текст] / Lawes, Carolyn J. // The Journal of American History (Bloomington, Ind.).- 2015.- Vol. 101 (4).- Pp. 1204-1214.
4. **Mayer, R.** Applying the science of learning: Evidence-based principles for the design of multimedia instruction [Текст] / R. Mayer // American Psychologist.- 2008.- 63 (8). - Pp. 760-769.
5. **Edstrom, Lars-Clof.** Mass Education: Studies in Adult Education and Teaching by Correspondence in Some Developing Countries [Текст] / Edstrom Lars-Clof. – 1970.- 380 p.
6. **Suzanne, K. McCormack.** Teaching History Online to Today's Community College Students [Текст] / Suzanne K. McCormack // The Journal of American History. - 2015.- Pp. 1215-1221.
7. **Hetherington, Scott.** Incorporating online teaching in history classes / Тарых сабагын онлайн окутууну киргизүү [Текст] / Hetherington, Scott Agora (Melbourne, Vic.).- 2020.- Vol. 55 (2).- Pp. 9-11.
8. **Абдыкулова, Р.А.** Образование в эпоху цифровых технологий : опыт западных стран на примере преподавания истории [Текст] / Р.А.Абдыкулова // Наука.Образование.Техника.- Ош: КУМУ, 2023.-№2.- С. 210-218.

9. **Абдыкулова, Р.А.** Вопросы онлайн образования в Кыргызстане в условиях глобальной пандемии [Текст] / Р.А.Абдыкулова // Наука.Образование.Техника.- Ош: КУМУ, 2022. -№ 2. - С. 136-142.

DOI:10.54834/16945220_2023_3_191

Поступила в редакцию: 29.10.2023 г.

УДК: 37.013.77

Акматалиева А.

магистрант Кыргызско-турецкого университета Манас, Кыргызская Республика

Эфилти Э.

проф. Кыргызско-турецкого университета Манас, Кыргызская Республика

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОГРАММАЛАРЫНЫН КЕҢЕШ БЕРҮҮ КӨЙГӨЙЛӨРҮНҮН БАГЫТТАРЫНА КАРАТА ТАЛДОО

Бул жумушта изилдөөнүн предмети катары Кыргызстандагы мектепке чейинки билим берүү программаларынын кеңеш берүү көйгөйлөрүнүн багыттары. Изилдөөнүн максаты -мектепке чейинки билим берүү программаларынын кеңеш берүү түрлөрүнүн көйгөйлүү багыттары боюнча талдоо жүргүзүү. Изилдөөлөрдө сапаттык изилдөө ыкмасы жана документтерди талдоо усулу колдонулган. Маалыматтарды талдоо үчүн "контент-анализ" ыкмасы колдонулган. Изилдөөдө мектепке чейинки мекемелерде колдонулган жана Кыргыз Республикасынын билим берүү министрлиги тарабынан иштелип чыккан Кыргыз билим берүү стандартына ылайык даярдалган мектепке чейинки Балалык жана Наристе программаларынын мазмуну көйгөйлүү багыттар боюнча каралып чыкты. Маалыматтар сыпаттамалык талдоо менен алдын ала белгиленген темалар боюнча маалыматтарды чечмелөө жолу менен талданган. Темалар жеке-социалдык, билим берүү жана кесиптик болуп үч деңгээлде каралып, бул предметтер максаттарына жараша подтемаларга бөлүнгөн. Изилдөөнүн жыйынтыгында каралып чыккан Балалык программасында жалпысынан жеке-социалдык, билим берүү жана кесиптик багыт берүүнүн көйгөйлүү багыттарына тиешелүү темалар жетиштүү деңгээлде камтылган, бирок баишалгыч мектепке даярдоо өлчөмү басымдуу болгон, ал эми кесиптик багыты азыраак болгон. «Наристе» программасынын бардык багыттары жетишсиз жана билим берүү багытында баишалгыч мектепке даярдоонун гана өлчөмү үстөмдүк кылган деген тыянак чыгарылган.

Негизги сөздөр: мектепке чейинки мезгил; мектепке чейинки программа; мектепке чейинки багыт.

АНАЛИЗ ПРОГРАММ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ ПО НАПРАВЛЕНИЯМ КОНСУЛЬТИРОВАНИЯ ПРОБЛЕМ

Предметом исследования в данной работе является отношение проблем консультирования программ дошкольного образования в Кыргызстане. Цель исследования - проанализировать проблемные области консультирования типов программ дошкольного образования. В исследовании использовались качественный метод исследования и анализа документов, для анализа данных был использован метод «контент-анализа». В ходе исследования с точки зрения проблемных направлений было рассмотрено содержание дошкольных программ для детей и младенцев, используемых в дошкольных учреждениях и подготовленных в соответствии с Кыргызским образовательным стандартом, разработанным Министерством образования Кыргызской Республики. Данные были проанализированы путем описательного анализа и интерпретации данных в соответствии с заранее определенными темами. Предметы рассматриваются на трех уровнях: личностно-социальном, образовательном и профессиональном, и эти предметы разделены на подтемы в соответствии с их назначением. В результате исследования рассмотренная Детская программа в целом включает темы, связанные с проблемными направлениями личностно-социальной, образовательной и профессиональной ориентации, однако объем подготовки к начальной школе был